

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ
ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

*Випуск наукового збірника присвячений 450-річчю
Пересопницького Євангелія*

Наукові записки РДГУ

Випуск 22

Рівне – 2011

ББК 63.3(4Укр)
А–43
УДК 94(477)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. – Рівне: РДГУ, 2011. – 324 с.

Збірник містить результати наукових пошуків з актуальних проблем української та світової історії, виголошені на III Міжнародній науковій конференції молодих науковців, аспірантів, здобувачів 7-8 грудня 2011 року (Рівне, РДГУ, історико-соціологічний факультет).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Члени редколегії:

Жилюк Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Остріг).

Киридон Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський).

Стоколос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Фісанов Володимир Петрович, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці).

Чухліб Тарас Васильович, доктор історичних наук (м. Київ).

Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Шугасва Людмила Михайлівна, доктор філософських наук, професор (м. Рівне).

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук

*Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету,
протокол № 4 від 25 листопада 2011 р.*

Свідотство про державну реєстрацію: серія КВ № 15857-4329Р від 12.10.2009 р.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Остафова 29,
історико-соціологічний факультет РДГУ

20. Федоров І. Ф. Партизанские версты (Воспоминания командира соединения) / І. Ф. Федоров [Лит. запись А. М. Дугинца, К. П. Закалюка]. – К. : Политиздат України, 1990. – 233 с. – ил.
21. Цессарский А. В. Записки партизанского врача. Документальная повесть / А. В. [Цессарский Переработанное переизд]. – М. : Дет. лит., 1977. – 272 с. – ил.
22. ЦДАГО України. – Ф. 166. Комісія з історії Великої Вітчизняної війни при Академії Наук УРСР. – Оп. 1. – Спр. 61. Стенограми бесід з бійцями й командирами партизанських загонів, з'єднань під командуванням Федорова-Кизи, травень 1944 – січень 1947 рр., 32 арк.
23. ЦДАГО України. – Ф. 166. Комісія з історії Великої Вітчизняної війни при Академії Наук УРСР. – Оп. 1. – Спр. 71. Стенограми бесід з бійцями й командирами партизанських загонів, з'єднань під командуванням Бегми В. А. від «Б» по «Т», жовтень 1943 – травень 1944 рр. – 124 арк.
24. ЦДАГО України. – Ф. 166. Комісія з історії Великої Вітчизняної війни при Академії Наук УРСР. – Оп. 2. – Спр. 154. Копія стенограми бесіди з комісаром партизанського з'єднання генерал-майора Бегми В. А. – Корчевим М. С., 1945 р. – 28 арк.
25. Держархів Рівненської обл. Ф. 1. Підпільний обком КП(б)У та обласний штаб партизанського руху. – Оп.1. – Спр. 47. Доповідь підпільного обкому КП(б)У й обласного штабу по керівництву партизанським рухом на Рівненщині, 10 квітня 1944 р. – 15 квітня 1944 р. – 175 арк.
26. Держархів Рівненської обл. – Ф. 1. Підпільний обком КП(б)У та обласний штаб партизанського руху. – Оп.1. – Спр. 1. Посвідчення тов. Бегми, автобіографія тов. Бегми, довідка на керівний склад партизанських загонів Рівненської області, з відсилкою в ЦК КП(б)У, звіт начальника спецслужби партизанського з'єднання т. Прокоф'єва, довідка начальника спецслужби. Проведення диверсійних заходів підпільників, звіти про партійну, політичну роботу партійних й комсомольських організацій партійного з'єднання, які відсилалися підпільним обкомом КП(б)У в ЦК КП(б)У і УШПР та ін. матеріал, 25 травня 1943 р. – 02 лютого 1944 р. – 52 арк.
27. Фонди Рівненського краєзнавчого музею. С. III , П-5, Я-1. Папка №8. Партизанський рух на Рівненщині, диверсійні загопи, бригади. Спецзагін ім. Чапаєва під командуванням Гринько. – 75 арк.

УДК 28:316.422

Булига Ірина

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ХРИСТИАНСЬКИХ КОНФЕСІЯХ ВОЛИНІ ПІД ВПЛИВОМ РЕЛІГІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦИСТСЬКОЇ ВЛАДИ

У статті осмислено сутність, основні тенденції трансформації християнських конфесій. Визначено, що активне інструментальне використання релігійного фактора істотно вплинуло на трансформацію християнських конфесій, обмеження простору їхньої канонічної діяльності та надання маргінального статусу у суспільстві.

Ключові слова: трансформація, християнські конфесії, релігія, політика.

В статті осмислено сутність, основні тенденції трансформації християнських конфесій. Обозначено, что инструментальное использование религиозного фактора существенно повлияло на трансформацию христианских конфессий, сужения пространства их канонической деятельности и маргинального статуса в обществе.

Ключевые слова: трансформация, христианские конфессии, политика. Религия, политика.

The Substance, main tendencies of transformation Christian confessions. It has been determined that active instrumental using of religious factor by different of external influenced essentially on the transformation of Christian confessions, limitation the scope of their canonical activity and giving the passive status in the society.

Key words: transformation, Christian confessions, religion, policy.

Сучасна Україна увійшла в новий цивілізаційний період свого розвитку, який позначається глибинними змінами в усіх сферах її життєдіяльності. Такі процеси не минули і функціонування релігійних конфесій. Враховуючи факт постійної чи опосередкованої їх взаємодії із структурними елементами всього суспільного організму констатуємо, що політика може зумовлювати релігійні зміни, концентровано виявлятися в релігії, але й остання справляє великий зворотний вплив на першу. Політичні ідеї можуть формуватися у відповідь на потреби релігійної сфери суспільного буття. Відтак у межах означеної сфери зростає вага студій, присвячених перспективам і наслідкам і взаємодії релігійного і політичного чинників періоду глибинних трансформацій, зокрема під час Другої світової війни.

В останні роки з'явилася низка відповідних наукових видань, що суттєво розширило емпіричну базу досліджень у зазначеній царині, посеред яких відзначимо доробки В. Бондаренка, С. Здіорука, Н. Стоколос, П. Яроцького, Л. Шугаєвої та інших.

У своїх планах підкорення та колонізації окупованої України нацистська адміністрація значну увагу приділяла налагодженню механізму релігійної сфери. Якщо радянська держава намагалася знищити церкву і релігію взагалі, то Німеччина намагалася перетворити її на уніфікований елемент державної машини. Аналізуючи теоретичні засади релігійної політики нацистів, зазначимо, що християнська ідея, яка відкидалась Гітлером для «своєї» держави як «мораль рабів», використовувалася ними для підкорення та поневолення завойованих народів, тому, нападаючи на СРСР, німці розраховували активно використати релігійний фактор у своїх цілях. Емпіричним результатом таких міркувань є циркуляр Головного управління імперської безпеки, що стосується релігійної політики на Сході, який ставив пріоритетні завдання: підтримка розвитку релігійного руху (як ворожого більшовизму); дроблення його на окремі течії, щоб уникнути можливої консолідації «керівних елементів» для боротьби проти Німеччини; використання церковних організацій для допомоги німецькій адміністрації на окупованих територіях [30].

Практичне втілення цих завдань наочно демонструє суспільно-релігійна ситуація Волині, яка, на думку Т. Міненка, з початком війни стає центром змагань у справі реорганізації церковних адміністративних структур [23, с. 211] і на якій фашистське ставлення до релігії характеризувалося завуальованою плюралістичною «свободою для всіх віросповідань» [24]. Таку «віротерпимість» нацистів спонукало бажання уникнути релігійної ворожнечі з боку підкорених народів. З іншої сторони, духовенство, яке зазнало утисків та репресій радянського тоталітаризму, прихид німецького розцінювало як порятунк та можливість організаційної роботи по відродженню релігійного життя [11, арк. 13]. Адже ситуація на території Волині досить істотно відрізнялась від інших регіонів, зокрема, Наддніпрянської України, де плоди радянської атеїзації були більш помітні і там уже сформувалось покоління, охрещене К. Берггофом «комсомольським», яке мало цікавилось церквою [15, с. 30]. Фашисти сподівалися, що «церковне відродження» і звернення до релігії відверне значну частину населення від активного опору загарбникам та участі у партизанській війні. Темпи відкриття храмів на Волині були настільки високими, що радянські розвідувальні органи вважали, ніби гітлерівці видали спеціальну постанову, згідно з якою у кожному селі мала існувати церква [3, арк. 66]. Командири вермахту видавали накази про відкриття церков, солдати та офіцери навіть допомагали прибирати й реставрувати церковні споруди [15, с. 18; 14, с. 125], керуючись вказівками очільників Рейху, які закликали не чинити ніяких дій проти прагнень «Православної церкви до поширення свого впливу на маси та опір проти створення релігійних сект» [22, с. 506]. Низка священнослужителів, які покинули парафії під час першої радянізації краю, повертались до пастирського служіння [12, арк. 7]. Проте, крім ейфорії, що запанувала на Волині зі зняттям заборон і обмежень у церковно-релігійній сфері, частині духовництва було нелегко адаптуватися до нових реалій, семантика яких мала узгоджуватися із нацистською політикою у суспільно-релігійній сфері. Партійного ідеолога НСДРП А. Розенберга, вороже налаштованого до християнства (особливо до католицизму), що вважав православ'я «красивим етнічним ритуалом», призначили міністром окупованих територій СРСР, рейхскомісаріат «Україна» очолив Е. Кох. Нацистська політика у сфері релігії визначалася взаємодією і боротьбою трьох центрів влади: рейхскомісара, Міністерства зайнятих територій, чії погляди частково розділяв АБвер (воєнна розвідка), і СД, яке проводило у східній політиці свою власну лінію. При цьому церковна політика відомства Е. Коха і СД у багатьох моментах співпадала. Обидві установи не хотіли йти на будь-які, навіть тимчасові поступки релігійним організаціям [31].

Плани Німеччини в релігійній сфері окреслювались низкою документів, посеред яких особливе місце належить директиві Головного управління імперської безпеки від 31 жовтня 1941 р., в якій відчувається стурбованість з приводу масового сплеску релігійності: «Серед частини населення бувшого Радянського Союзу ... спостерігається сильне прагнення до повернення під владу церкви чи церков... Беззаперечно, що масам, які прагнуть до релігії бувших радянських областей належить знову дати якусь форму релігії» [32, с. 25]. А окупаційним структурам ставилося завдання: «Вкрай необхідно

заборонити усім покам вносити в свою проповідь відбиток віросповідання» [29, с. 68]. Отже, тотальний расизм директиви не залишає сумніву про трагічну роль християнських конфесій у випадку перемоги Німеччини.

Було вирішено не видавати закон про релігійну свободу в східних областях через можливість його небажаного впливу на церкву в самій Німеччині, але доручити рейхскомісарам (в т. ч. «України») провести від його імені заходи по встановленню віротерпимості. Дослідники В. Алексєєв і Ф. Ставру вважають такі міркування головною віхою у визначенні офіційної політики окупаційної влади щодо церкви [14, с. 123].

А. Розенберг наказав рейхскомісарам вжити необхідні заходи для обмеження діяльності релігійних утворень. 13 травня 1942 р. він звернувся до них з листом, основні положення якого зводились до таких пунктів: «Релігійним групам категорично забороняється займатися політикою» та вони «повинні бути розділені за національними і територіальними ознаками» [26, с. 510]. Однак птілерівці не прагнули швидко втілювати цю ідею в життя, навпаки, – намагалися максимально використовувати Церкву у своїх інтересах, маючи багатий досвід у вирішенні релігійного питання. Тим часом, коли у самій Німеччині нацисти розгорнули проти інституційованої релігійності репресії і на час початку Другої світової війни були закриті всі католицькі союзи і преса та низка храмів. На підставі компаративного аналізу робимо висновки, що як і керівники радянської тоталітарної системи, вони теж не збиралися ділити з Церквою ідеологічний вплив на населення, але їх особливістю було прагнення найбільш вигідного використання релігійного фактора у своїх інтересах. Відтак, тут чітко спостерігається політика подвійних стандартів відносно конфесій.

Виконуючи вказівки А. Розенберга, рейхскомісар «України» Е. Кох 1 червня 1942 р. видав постанову, яка регулювала правові взаємини релігійних організацій, згідно з якою всі релігійні організації потрапляли під постійний контроль німецької адміністрації [4, арк. 26]. Цей наказ практично повністю повторював Постанову ВЦВК та СНК про релігійні об'єднання. На підставі причинно-наслідкових зв'язків підсумовуємо, що вже ні про яку церковну інституцію мова не йшла. Розділеним за етнічною ознакою об'єднанням віруючих та їх духовним пастирям чітко вказувалося на їхні місця, підконтрольні окупаційним органам влади. Ми зауважуємо, що документ, яким формально оголошувалась свобода релігії, заперечував її дійсну свободу і релігійне життя потрапляло під цілковитий контроль німецької адміністрації.

Емпіричним результатом та наочним втіленням цього документу постають архівні матеріали, які повідомляють: «... Парафіяне є, священник є, – брак дозволу Рейхскомісара, на відправу служб Божих у бувшому Православному св. Миколаївському Соборі, котрий є в посіданні Німецької Влади» [10, арк. 2].

Користуючись інструкціями А. Розенберга, заступник рейхскомісара Е. Коха Даргель своїм розпорядженням від 9 червня 1942 р. обмежив структуру обох церков до одиниць, які відповідали території окремих генеральних округ [28, с. 353]. Фактично цей наказ можна вважати розвитком ідеї Гітлера, що на Україні Німеччина не може бути зацікавлена в єдиній сильній церкві. В наказі рейхскомісар вимагав від генеральних комісарів провести розділення Автономної і Автокефальної церков на декілька незалежних, по дві відповідно в кожному із генерал-бецирків. Згідно з цим розпорядженням митрополит Полікарп (Сікорський) і митрополит Олексій (Громадський) не визнавалися ні адміністратором, ні екзархом України, а лише старшими єпископами із церковних напрямків у генерал-бецирку Луцька. Хіротонії проводилися після попереднього дозволу генерального комісара. Призначення і усунення священників відбувалися також генеральним комісаром. Наголосимо, що фактично ця постанова закріплювала введення системи тотального контролю і управління релігійним життям.

Логічним продовженням цього розпорядження стала спеціальна директива бригаденфюрера СС і генерал-майора поліції Д. Томаса, де було окреслено формат німецької релігійної політики на окупованих територіях: всім течіям і громадам Православної церкви дозволялася релігійна діяльність, однак політичним партіям, громадським рухам і діячам заборонялося втручатись у церковні справи; всіма способами перешкоджати становленню Всеукраїнської автокефальної церкви під проводом митрополита, оскільки автокефалія за своєю суттю завжди пов'язана із самостійним державництвом; зволікати з відкриттям нових духовних семінарій та інших богословських навчальних закладів; припинити будь-які спроби Ватикану проводити свою східну політику, ворожу німецькій державі, і звернути особливу увагу на єзуїтів, котрі працюють як православні священники, щоб організувати під егідою Ватикану загальнослов'янський католицький рух; уніатську (греко-католицьку) церкву вважати чинником ватиканської політики, оскільки саме через Східну Галичину і Західну Волинь Ватикан намагається прокласти канал проникнення на Схід; до різних сект (баптистів, менонітів та ін.) ставлення має бути загалом толерантним, оскільки вони, якщо не є прикриттям для агентури НКВС, не становлять жодної політичної небезпеки; у політичних та інформаційних звітах приділяти належну увагу релігійним течіям і групам [21, с. 528–529].

Перед вторгненням на територію СРСР німецькі спецслужби ретельно вивчали релігійну ситуацію в Україні. Маючи свідчення про невдоволення віруючого населення політикою радянської влади щодо християнських конфесій, окупанти вирішили зіграти на почуттях людей, позбавлених права вільно сповідати свою релігію. Це був безпрограшний хід із погляду використання ідеологічного впливу на віруюче населення. Доказом тому є численні публікації у цілком контрольованій окупантами українській пресі того часу – усі вони будувалися на протиставленні німецької релігійної політики радянській [19; 20; 25; 27].

Зрозуміло, що така переорієнтація дала свої плоди – окупаційна влада робила все, щоб в очах місцевого населення подати себе рятівницею гнаній більшовиками церкви. І тому із самого початку окупації розроблена нацистами продумана релігійна політика демонструвала виразну тенденцію позиціонування радянській владі за схемою «ми» – «вони». Значна частина духовенства і мирян повірила пропаганді. Відтак, домінуюча в суспільстві світлоглядна орієнтація в результаті пропаганди певною мірою нав'язувалася жителям Волині, примушуючи їх «програмно» розуміти світ і відповідним чином його осмислювати та несвідомо засвоювалося ними в процесі діяльності, виступаючи для них компасом соціальної адаптації.

Християнські конфесії потребували освічених духовних кадрів. А з іншого боку – певною рівню освіченості населення, що дозволило б їм зрозуміти, сприйняти абстрактно-спекулятивну конструкцію тієї чи іншої релігії. Одним із засобів релігійної політики нацистів стали заборони, спрямовані на підготовку кваліфікованого духовенства. Така політика слідувала основним вказівкам: «Рівень освіти українців мусить бути втриманий низьким. Отже, треба застосовувати відповідну шкільну політику» [22, с. 575]. Особливу потребу в парафіяльному духовенстві мала УАПЦ. Звернення до духовенства Рівненсько-Кременецької єпархії вказує на брак освіченого духовенства, тому що навіть така звична для кожного священника річ, як проповідь, для багатьох священників була проблемною «... Навіть на прощах й храмових святах... ч то з лінивства, ... не буває виголошено ані одного казання» [13, арк. 6].

З самого початку окупації України німці дуже неохоче давали дозвіл на відкриття курсів для підготовки священників, але в 1942 р. відмови стали нормою. Наприклад, будинок, який до німецької окупації в Рівному використовувався як духовна школа Православної церкви, був перелаштований «як домовою церквою ... автокефальної орієнтації» [5, арк. 60]. Як свідчать дані, німецькі аналітики висловлювали занепокоєння з приводу того, що інтелігенція, значною частиною якої було духовенство, під вдалим політичним керівництвом може перетворитись на «притулок ідей самостійності» [28, с. 434]. З метою максимального обмеження виховного й будь-якого політичного впливу православних священнослужителів на дітей їм було суворо заборонено викладати основи віри в школах. Офіційні заборони на релігійну освіту в школах призвели до радикальних трансформацій у Західній Волині, де така освіта існувала за польських часів і навіть впродовж нетривалого періоду радянської влади. Було заборонено відкривати семінарії (винятком стала лише семінарія Автономної церкви в Кременці, що була відкрита з дозволу влади 1943 р.) [15, с. 19]. Адже традиційно на Волині завданням Церкви було релігійне виховання молоді. Викладання Закону Божого в школах було повернено в 1941–1942 рр., проте згодом було припинено [16, с. 239]. Але священники не були відірвані від освітнього життя. Так, в «Рівненському Кафедральному Соборі при участі вчительського персоналу і дітей... Преосвященний Платон... відправив вдячний молебень на закінчення шкільного року» [13, арк. 1].

За діяльністю християнських конфесій був встановлений тотальний контроль. Імперська канцелярія видала спеціальну інструкцію зі зверненням до українського населення, яка передбачала заборону прочанства, створення релігійних центрів на місцях українських святинь, заборону проведення церковної служби у будні дні (крім днів, на які припадали Різдво, Новий (старий) рік та два дні Великодня), заборону створення духовних навчальних закладів. Адже таке відтворення побожних практик ґрунтувалося на внутрішніх потребах віруючих Волині, створювало у них почуття єдності, спільної реальності, своєрідної релігійної солідарності. На думку Е. Дюркгейма, під час культової дії всі знаки зливаються в один єдиний і унікальний знак. «Саме його поява дає індивідам відчуття, що вони єдині, дає їм усвідомлення їхньої моральної єдності» [18, с. 438]. Крім того, не дозволялася церковна благодійність, заборонялось видавництво церковної літератури. Єпископ Платон, керуючий Рівненсько-Кременецькою єпархією УАПЦ, наказував «духовенству єпархії дбайливо зберігати в парафіяльних бібліотеках... різні журнали й книжки... тоді як в теперішні військові... взагалі нема нових видань

таких журналів» [13, арк. 21]. На підставі аналітичного підходу резюмуємо, що такі дії призвели до втрати послідовності, системності Церкви у своїй виховній та просвітницькій функції.

Впродовж весни-осені 1942 р. німецька адміністрація вдалася до акцій, якими наприкінці 1942 – в першій половині 1943 рр., на нашу думку, практично повністю демонтували існуючу систему інституалізації православних церков. Таким чином, наслідком утворення фактично шести автокефальних та автономних церков за числом існуючих в Україні та Криму генерал-комісаріатів стає трансформація релігійних інституцій і Волині. Окупаційна влада, прагнучи повністю підпорядкувати собі релігійне життя в Україні, прийняла закон про церковний устрій. У ньому зазначалось, що «єпископ, керуючий єпархією, усі свої зарядження в справі призначення, перенесення і звільнення священників обов'язково повинен подавати до відома п. Гебітс-комісара для ствердження» [8, арк. 1]. Відтак, окупаційна влада відкрито втручається у церковні відносини, намагаючись їх контролювати і направляти у вигідне для них русло та керується версією практикованої нацистами щодо церкви політики «поділяй і володарюй».

Емпіричним результатом та наочним втіленням цього принципу була практика звернень православних ієрархів в агітаційній роботі, зокрема, при виїзді на роботу до Німеччини. А вже у всі епохи Церква виступала одним із каналів соціальної мобільності людей. Німецька влада примушувала клір виголошувати проповіді та випускати відозви із схваленням цієї акції та одночасним засудженням руху опору. Підкреслимо, що найбільше таких звернень з'явилося саме у 1943 р. [9, арк. 6; 2, арк. 35–40]. І те, що вони були прямою вказівкою німецької влади, підтверджує одночасний час їх виходу – березень 1943 р. [7, арк. 1–3]. Такі дії значно підірвали авторитет церкви в очах віруючих і сприяли послабленню її морального авторитету. Відтак, нацистська адміністрація згодом припинила таку практику [1, арк. 30]. Не дивлячись на цей факт, керуючись євангельською настановою «уся влада від Бога», обидві православні церкви активно підтримували німців, протиставляючи їх радянській владі, яка вела відкриту атеїстичну політику та боротьбу з церквою [6, арк. 6].

Солідаризуємося із думкою В. Пащенка, який стверджує, що трагізм кліриків православних церков зумовлений жорстокістю тоталітарних систем. Тому сьогодні неможливо вже достовірно встановити, що у пастирських зверненнях було власним переконанням ієрархів, а що написано з примусу [17, с. 431]. На основі концептуального аналізу ми висновуємо, що практика таких звернень підірвала практичну цінність душпастирських настанов Церкви.

Відтак, німецький окупаційний режим, вміло використовуючи з пропагандистською метою атеїстичну політику більшовиків і демонстративно заохочуючи відновлення діяльності приходів різних конфесій, згодом перейшов до заборони будь-якої підтримки і відкритті храмів, участі військових та богослужіння з місцевим населенням, що викликало трансформації у християнських конфесіях, які виявилися у зміні діяльності релігійних інституцій та дробленні конфесій, нівелюванні традиційних релігійних структур. Такі рудименти минулого ми спостерігаємо у державно-церковних відносинах 90-х рр. XX ст. А вже практика втручання державних і політичних сил країни у діяльність християнських конфесій призвела до інтенсивної політизації релігійної сфери, конфліктів у сфері міжконфесійних та міжцерковних відносин не лише сучасної Волині, але й всієї держави.

Джерела та література

1. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВОУ). – Ф. 3833. – Т. I. – Оп. 1. – Од. зб. 129.
2. ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 23. – Од. зб. 90.
3. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГОУ). – Ф. 1. – Оп. 23. – Од. зб. 124.
4. Державний архів Волинської області (ДАВО). – Ф. Р-1021. – Оп. 1. – Од. зб. 4.
5. Державний архів Рівненської області (ДАРО). – Ф. Р-204. – Оп. 11. – Од. зб. 3. – Арк. 1–82.
6. Державний архів Рівненської області (ДАРО). – Ф. Р-281. – Оп. 1. – Од. зб. 9.
7. Державний архів Рівненської області (ДАРО). – Ф. Р-281. – Оп. 1. – Од. зб. 20.
8. Державний архів Рівненської області (ДАРО). – Ф. Р-281. – Оп. 2. – Од. зб. 1.
9. Державний архів Рівненської області (ДАРО). – Ф. Р-281. – Оп. 1. – Од. зб. 10.
10. Державний архів Рівненської області (ДАРО). – Ф. Р-281. – Оп. 1. – Од. зб. 4.
11. Державний архів Рівненської області (ДАРО). – Ф. Р-281. – Оп. 1. – Од. зб. 13.
12. Державний архів Рівненської області (ДАРО). – Ф. Р-281. – Оп. 1. – Од. зб. 18.
13. Державний архів Рівненської області (ДАРО). – Ф. Р-281. – Оп. 1. – Од. зб. 3.
14. Алексеев В. Русская Православная Церковь на оккупированной немцами территории / В. Алексеев, Ф. Ставр // Рус. возрождение. – 1980. – № 12. – С. 122–127.
15. Беркгоф К. Чи було релігійне відродження в Україні під час нацистської окупації / К. Беркгоф // Український історичний журнал. – № 3. – 2005. – С. 16–36.
16. Бондаренко В. Д. Міжконфесійний конфлікт на Україні: витоки, стан і шляхи подолання / В. Д. Бондаренко // Людина і світ. – 1991. – № 3. – С. 2–10.
17. Депортації. Західні землі України. Кінець 30 – початок 50-х рр. Документи, матеріали, спогади. У 3 т. Т. 1: 1939–1945. – Л.: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1997. – 539 с.
18. Дюркгейм Е. Социология религии и теория познания [Електронний ресурс] / Е. Дюркгейм // Религия и общество. Хрестоматия по социологии религии. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/bogoslov.
19. Заклик Митрополита Адміністратора Полікарпа // Ковельські вісті. – 1943. – 14 січ. – Р ІІ. Ч. 3(47).
20. Заклик Митрополита Адміністратора Полікарпа // Наші вісті. – 1943. – 12 січ. – Рік ІІІ. Ч. 2(70).
21. Історія релігії в Україні: навч. посіб. / [А. М. Колодний, П. Л. Яроцький, Б. О. Любовик та ін.]; за ред. А. М. Колодного, П. Л. Яроцького. – К.: Т-во «Знання», КОО, 1999. – 735 с. – (Вища освіта ХХІ ст.).
22. Косик В. Україна і Німеччина у другій світовій війні / В. Косик. – Париж; Нью-Йорк; Львів: НТШ, 1993. – 660 с.
23. Міненко Т. Православна церква на Україні під час Другої світової війни 1939–1945 рр., (Волинський період) / Т. Міненко. – Вінніпег; Львів: В-во Львів. музею історії релігії «Логос», 2000. – Т. I. – 392 с.
24. М. П. Православна церква на Волині / М. П. // Костопільські вісті. – 1942. – 8 лютого.
25. Православне духовенство дякує німецькій владі // Ковельські вісті. – 1942. – 24 грудня. – Р I, ч. 44.
26. Регельсон Л. Трагедія Русской Церкви, 1917–1945 гг. / Л. Регельсон. – М.: Крутицкое патриаршее подворье, 1996. – 630 с.
27. Святотатці і вбивці // Горохівські вісті. – 1943. – 10 квітня. – Рік I, ч. 6.
28. Стоколос Н. Г. Конфесійно-етнічні трансформації в Україні (XIX – перша половина XX ст.) / Н. Г. Стоколос. – Рівне: РІС КСУ; ППФ «Ліста-М», 2003. – 480 с.
29. Ширер У. Взлет и падение третьего рейха: в 2 т. Т. 1 / У. Ширер. – М.: Воениздат, 1991. – 653 с.
30. Шкаровский М. В. Временное «перемирие» в государственно-церковных отношениях 1943–1953 гг. [Електронний ресурс] / М. В. Шкаровский // Христианское чтение. – № 12. – 1996. – Режим доступу: <http://www.krotov.info/history>.
31. Шкаровский М. В. Русская православная церковь и религиозная политика Советского государства в годы войны [Електронний ресурс] / М. В. Шкаровский. – Режим доступу: <http://www.krotov.info/history>.
32. Яковлева Н. С. Третий рейх и Православная Церковь / Н. С. Яковлева // Наука и религия. – 1995. – № 5. – С. 21–38.

УДК 373 (477.81) «1941–1944»

Добровичинська Валентина

ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА «ЖІНОЧА СЛУЖБА УКРАЇНИ» НА ВОЛИНІ У ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У статті зроблено спробу окреслити мету та напрями діяльності товариства «Жіноча служба Україні» на Волині. Показано національно-патріотичний характер жіночого руху в Західній Україні в умовах нацистського окупаційного режиму під час Другої світової війни.

Ключові слова: Галичина, Волинь, Рівне, нацистська окупація, товариство, «Жіноча служба Україні».

В статтю зроблена спроба окреслити мету та напрями діяльності товариства «Женская служба Украине» на Волині. Показано національно-патріотичний характер жіночого руху на Західній Україні во время Второй мировой войны.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Федоришин Микола ПЕРЕСОПНИЦЬКИЙ РУКОПИС НА ШЛЯХУ ДО ІВАНА МАЗЕПИ	3
Самчук Роман ПЕРЕСОПНИЦЬКЕ ЄВАНГЕЛІЄ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ XVI ст.	4
Чекурков Василь ГОНЧАРНІ КЛЕЙМА НА ПОСУДІ ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ДОБИ	6
Петраускас Римвидас МЕЖДУ ВІЛЬНЮСОМ И КИЕВОМ: ЛИТОВСКИЕ ВЕЛЬМОЖИ ВО ГЛАВЕ КИЕВСКОГО ВОЕВОДСТВА В XV–НАЧАЛЕ XVI вв.	9
Блануца Андрій МАЄТКОВІ СТАТКИ УКРАЇНСЬКОГО КНЯЗЯ XVI СТ. ЗА ДАНИМИ ІНВЕНТАРЯ 1558 РОКУ	10
Степанов Дмитрій «ОБЩЕРУССКОЕ» И АВТОНОМИСТСКОЕ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОТОНАЦИОНАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ УКРАИНСКОЙ ЭЛИТЫ В СЕРЕДИНЕ – ТРЕТЬЕЙ ЧЕТВЕРТИ XVII в.	12
Васильєва Ольга ГОСПОДАРІ БАТУРИНСЬКОГО ЗАМКУ ТА ГЕТЬМАНСЬКОГО ДВОРУ 1 (1687-1734 pp.)	17
Засипко Мар'яна СОЦІАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СЕЛЯНСЬКОГО СТАНУ ЗА ПРАВЛІННЯ Д. АПОСТОЛА	21
Синяк Іван КОМПЕТЕНЦІЯ ВІЙСЬКОВОЇ КАНЦЕЛЯРІЇ ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО В ПЕРІОД НОВОЇ СІЧІ	23
Лещенко Альона ЗНАЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФРАНЦУЗЬКОЇ АРИСТОКРАТІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я (кн. XVIII – поч. XIX ст.)	25
Кізлова Антоніна МОЩІ СВ. СЦМЧ. МАКАРІЯ У ДУХОВНОМУ ЖИТТІ КИЯН (КІНЕЦЬ XVIII – ПОЧАТОК XX ст.)	28
Шеретюк Руслана АНТИКАТОЛИЦЬКИЙ ВЕКТОР ЕТНОКОНФЕСІЙНОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОГО САМОДЕРЖАВСТВА НА ТЕРЕНАХ ПРАВОБЕРЕЖЖЯ 30-х pp. XIX ст.	30
Щербак Надія, Щербак Ніна ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНЗУРИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст. В УКРАЇНСЬКИХ ГУБЕРНІЯХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	32
Казначєєва Людмила СУСПІЛЬНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ 1861 р. – ПОЧАТКУ XX ст. ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ДВОРЯНСТВА	35
Івчик Наталія ПОВСТАННЯ 1863–1864 pp. ТА ЗАХОДИ ВЛАДИ, СПРЯМОВАНІ НА ПОСЛАБЛЕННЯ ПОЛЬСЬКОГО ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ	39
Постольник Ігор ОБРАЗ ПАНСЬКОЇ ВЛАДИ В СВІТОГЛЯДІ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛЯНИНА (ЗА ЕТНОГРАФІЧНИМИ МАТЕРІАЛАМИ 1860-Х-1870 pp.)	41
Прищепа Олена КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ ЗАХОДИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА МІСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX ст.)	44
Ленченко Федір ЗАРОДЖЕННЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ КИЇВСЬКОГО ТОВАРИСТВА СПОЖИВАЧІВ (1868-1873 pp.)	46
Шмид Олександр РОЛЬ ПІДДАНСТВА В КОЛОНІЗАЦІЙНОМУ РУСІ НІМЦІВ ТА ЧЕХІВ НА ВОЛИНІ ПОРЕФОРМЕННОГО ПЕРІОДУ	48
Безлуцька Олена ЕПІДЕМІЇ У НОВОРОСІЙСЬКОМУ КРАЇ НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ ТА БОРОТЬБА З НИМИ	50

Потапенко Максим НАЦІОНАЛЬНЕ САМОВРЯДУВАННЯ У ПОЛЕМІЦІ ПОЛЬСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ НАДДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ В 1917 РОЦІ	52
Скальський Віталій МОЛДОВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРОМАДА В УКРАЇНІ ПЕРІОДУ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ (1917-1918 pp.)	55
Щербак Надія ІВАН ОГІЄНКО І БОРТЬБА ЗА ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917-1920 pp.)	57
Кукса Алексадр БЕЛОРУССКО-УКРАИНСКИЕ ОТНОШЕНИЯ ПЕРИОДА УКРАИНСКОЙ ДИРЕКТОРИИ (ДЕКАБРЬ 1918-1919 гг.)	59
Кузьмин Роман РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА ГАЛИЦЬКОЇ НАДЗВИЧАЙНОЇ КОМІСІЇ (СЕРПЕНЬ-ВЕРЕСЕНЬ 1920 p.)	61
Сезін Сергій КОНЦЕНТРАЦІЙНІ ТАБОРИ КРЕМЕНЧУЦЬКОЇ ГУБЕРНІЇ В 1920-1922 РОКАХ. ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПОЛТАВСЬКОГО ОБЛАСНОГО АРХІВУ	65
Іценко Олександр ФЕНОМЕН «ОБНОВЛЕНСТВА» В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОСЛАВ'І 20-х pp. XX ст.	68
Синяк Степан ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКИХ ПАРАМІЛІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ВОЛИНСЬКОГО ВОЄВОДСТВА У 1921-1939 pp. (НА ПРИКЛАДІ СОЮЗУ ОСАДНИКІВ)	70
Лазуренко Валентин ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОГО КЕРІВНИЦТВА ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В РОКИ НЕПУ ЗАМОЖНОГО СЕЛЯНСТВА УКРАЇНИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ТЕХНІКОЮ ТА ЗНАРЯДДАМИ ПРАЦІ	73
Бернацький Віктор АНТИРАДЯНСЬКІ НАСТРОЇ НАСЕЛЕННЯ ВОЛИНО-ЖИТОМИРСЬКОГО РЕГІОНУ У РЕЛІГІЙНИХ ВИЯВАХ 1930-х pp.	76
Галай Микола УКРАЇНСЬКЕ СЕРЕДНЄ ШКІЛЬНИЦТВО У 1932 – 1939 РОКАХ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	78
Гуменюк Оксана ЗМІНИ У ПОБУТІ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ (ВЕРЕСЕНЬ 1939- ЧЕРВЕНЬ 1941 pp.)	81
Карпуніна Тетяна ЗАХІДНІ ЗЕМЛІ УКРАЇНИ У ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ ПЛАНАХ НІМЕЧЧИНИ ТА СРСР НАПЕРЕДОДНІ ТА НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	83
Фанигін Юрій ДО ПИТАННЯ ПРО АРХЕОЛОГІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ О.В. БОДЯНСЬКОГО В 1941 - 1943 pp.	86
Заболотна Тетяна НАСТРОЇ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ТА ЙОГО СТАВЛЕННЯ ДО ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ КИЄВА)	88
Білоус Олександр БОЙОВІ ЛИСТКИ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦЗАГОНУ НКДБ СРСР «ПЕРЕМОЖЦІ»	91
Рендюк Теофіл ЩОДО РУМУНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У 1941-1944 РОКАХ	93
Пилипович Тарас УЧАСТЬ УКРАЇНЦІВ У СКЛАДІ АРМІЇ ГЕНЕРАЛА АНДЕРСА (2-ГО ПОЛЬСЬКОГО КОРПУСУ) В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	97
Абрамчук Катерина ВИКОРИСТАННЯ ПРЕСИ У ПРОВЕДЕННІ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЕРБУВАЛЬНОЇ ПРОПАГАНДИ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ ВОЛИНИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (НА МАТЕРІАЛАХ ГАЗЕТИ «DEUTSCHE UKRAINE-ZEITUNG»)	99
Самборський Євгеній СПІВПРАЦЯ ПОЛЯКІВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ З РАДЯНСЬКИМИ КАРАЛЬНО-РЕПРЕСИВНИМИ ОРГАНАМИ (1944–1946 pp.)	102
Капітан Лариса ІДЕОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ЛІКВІДАЦІЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В ЗАКАРПАТТІ (ПОВОСННИЙ ПЕРІОД)	105

Бойко Вікторія АТОМНЕ ПИТАННЯ ТА ПИТАННЯ РОЗЗБРОЄННЯ В ООН: УЧАСТЬ УРСР	109
Ларькіна Людмила ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ПІДґРУНТЯ ПО КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КУЛЬТУ У 60-ті рр. ХХ СТОЛІТТЯ	111
Юрій Шугайло НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В УРСР У ДОБУ «ХРУЦОВСЬКОЇ ВІДЛИГИ»	113
Конопка Володимир ОБЖИНКОВИЙ ВІНОК НА ТЕРЕНАХ ВОЛИНИ ТА ПОДІЛЛЯ: СПЕЦИФІКА ПОБУТУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ (НА МАТЕРІАЛАХ ПОЛЬОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 2007-2011 рр.)	115
Кузьмич Микола ЛЕГКА ТА ХАРЧОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ У 1950-х – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1960-х рр.	118
Середюк Марія МУЗИЧНЕ І ФЕСТИВАЛЬНЕ ЖИТТЯ ПОЛЬСЬКОЇ МЕНШИНИ В УКРАЇНІ У 1991-2009 рр.	120
Нижня Ольга ПРОБЛЕМИ МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОСЛАВ'І ТА ПОШУК ШЛЯХІВ ЇХ ПОДОЛАННЯ	123
Кузьбіда Малгожата ДЕМОКРАТІЯ ПО-УКРАЇНСЬКИ. БОРОТЬБА ЗА СВОБОДУ ЗМІ ЯК ЯСКРАВЕ ПІДТВЕРДЖЕННЯ НЕГАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА УКРАЇНІ	125
Ващенко Олена СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ У АМЕРИКАНСЬКІЙ ПРОЕКЦІЇ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ	127
Фурса Алла УКРАЇНА – ГРУЗІЯ: ПОЛІТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СПІВРОБІТНИЦТВА (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ ст.)	131
Круглик Катерина ДИНАМІКА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПРАВОСЛАВ'Я УКРАЇНИ В КОМПІЛЯТИВНОМУ ПОРІВНЯЛЬНОМУ ЗРІЗІ	134
Давидчук Сергій УКРАЇНО-ІЗРАЇЛЬСЬКІ ГУМАНІТАРНІ ЗВ'ЯЗКИ (2006-2011 рр.)	136
Безкоровайна Ольга ПРОБЛЕМА ОСОБИСТІСНОГО САМОТВЕРДЖЕННЯ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПАРАДИГМИ	138
Сойчук Руслана РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІЇ ТА НАЦІОНАЛІЗМУ	141
РОЗДІЛ II. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	
Cernenchi Eugen A MOLDAVIAN DIPLOMAT FROM THE XVI-TH CENTURY – NICOLAE BURLĂ	145
Gizicki Wojciech SECURITY - A BASIC HUMAN NEED	145
Дудко Владислав СОЦІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ РЕГУЛЯРНИХ ВІЙСЬК AUXILIA ТА ЇХ СПРИЙНЯТТЯ У РИМСЬКОМУ ВІЙСЬКУ ЗА ЧАСІВ ПРИНЦИПАТУ (31 р. до н. е.–284 р. н. е.)	147
Лысенко Владислав К ИСТОРИИ КУЗНЕЧНОЙ СВАРКИ	149
Уваров Игорь ОСОБЕННОСТИ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ ЯГЕЛЛОНОВ В ОТНОШЕНИЯХ С КРЫМСКИМ ХАНСТВОМ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XV – НАЧАЛЕ XVI вв.	152
Троян Сергій ПІВДЕННОНІМЕЦЬКЕ КУПЕЦТВО В ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ: КОЛОНІЗАЦІЯ І ПІДПРИЄМНИЦТВО У XVI ст.	154
Лучанін Сергій РОЛЬ ПОСТАТІ РОСІЙСЬКОГО ЦАРЯ ПЕТРА I У ФОРМУВАННІ ДУХУ МОСКОВІЇ НА ПОЧАТКУ ХVIII СТОЛІТТЯ	157
Дорофеев Денис АНТИАМЕРИКАНИЗМ ВО ФРАНЦИИ: ИСТОРИЯ И СОСТОЯНИЕ	158

Трофімук Тетяна РЕКРУТСЬКІ НАБОРИ ЄВРЕЇВ У БАТАЛЬЙОНИ ВІЙСЬКОВИХ КАНТОНІСТІВ У РОСІЙСЬКІЙ АРМІЇ ХІХ СТ.: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ	162
Тарасюта Катерина ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ ВЛАДИ В ІСПАНІЇ У 1808–1814 РР.	165
Василюк Анастасія ВІД «СОКОЛА» ДО «ПІОНЕРА»	167
Варжель Надія ІНТЕЛІГЕНЦІЯ ЯК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ФЕНОМЕН РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	170
Біла Олена ПОЛІТИКА КОЛОНІЗАЦІЇ НІМЕЦЬКОЇ ІМПЕРІЇ НА ПОЛЬСЬКИХ ЗЕМЛЯХ: ЗЕМЕЛЬНЕ ПИТАННЯ (1894-1914 рр.)	171
Венгер Наталія НІМЕЦЬКЕ ПИТАННЯ В СВІТОГЛЯДІ ТА ПОЛІТИЦІ П. А. СТОЛИПІНА: АПРОБАЦІЯ ВЛАДОЮ	173
Постоловський Руслан ПОЛІТИЧНІ МІФИ ПЕРШОЇ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ АМЕРИКАНСЬКОГО ІСТОРИКА АНДРЕА ОРЗОФФ, ДАТСЬКОГО ІСТОРИКА ПЕТЕРА БУГТЕ ТА РОСІЙСЬКОГО ІСТОРИКА ОЛЕКСАНДРА БОБРАКОВА-ТИМОШКІНА	180
Соловйов Віталій ОСТАННІЙ ПЕРІОД ІСНУВАННЯ РУМУНСЬКОГО ФРОНТУ: НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ, ДЕМОБІЛІЗАЦІЯ ТА ЛІКВІДАЦІЯ	184
Івашко Юлія ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В БІЛОРУСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (ГРУДЕНЬ 1918 – СІЧЕНЬ 1919 рр.)	187
Сидорик Надія ЄВАНГЕЛІСТСЬКА ЦЕРКВА ТА ЇЇ МІСЦЕ У ЖИТТІ НІМЦІВ ПОЛЬЩІ (1919 – 1939 рр.)	190
Чорненький Роман ПОВСЯКДЕННА ВИРОБНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЯКІВ СТАНИСЛАВОВА У 1921-1939 рр.	192
Венгер Альберт ВИСВІТЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ ІІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ НА «СХІДНИХ КРЕСАХ» В МАТЕРІАЛАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ	195
Іванченко Оксана РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЇ ХОРВАТСЬКОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ УСТАШІВ (1929 – 1941 рр.)	197
Мигун Дмитрій ПОПЫТКИ СССР СОЗДАТЬ «СИСТЕМУ КОЛЛЕКТИВНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ» В ЕВРОПЕ И ОТНОШЕНИЯ С ГЕРМАНИЕЙ	198
Сай Галина ОСОБЛИВОСТІ ПОЛЬСЬКО-ЄВРЕЙСЬКИХ ВЗАЄМИН У ДРУГІЙ РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ НАПЕРЕДОДНІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	200
Матлай Любава ПЕРЕХІД ВІД МІЖНАРОДНОЇ ІЗОЛЯЦІЇ ДО АКТИВНОЇ УЧАСТІ ІСПАНІЇ У РЕГІОНАЛЬНІЙ ТА СВІТОВІЙ ПОЛІТИЦІ ЗА ПЕРШИХ ПІСЛЯФРАНКІСТСЬКИХ УРЯДІВ (1976-1982 рр.)	203
Клочак Олег ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ПАПИ ІВАНА ПАВЛА ІІ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗЛАМІ КОМУНІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ У ЦЕНТРАЛЬНІЙ ТА СХІДНІЙ ЄВРОПІ	206
Санжаревський Олег ВСТАНОВЛЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ РЕСПУБЛІКОЮ БІЛОРУСЬ ТА РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ	208
Мартинчук Інна ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕРШОГО ПРЕЗИДЕНТА СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ М. КОВАЧА	210
Білянський Олег СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТСТВА В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА (ГРУДЕНЬ 1995 Р. – ЖОВТЕНЬ 2000 Р.): КОНСТИТУЦІЙНИЙ, ПОЛІТИЧНИЙ ТА СУСПІЛЬНИЙ АСПЕКТИ	212
Горобець Ігор РИНОК ЗБРОЇ ІСЛАМСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ІРАН	215
Гайдукевич Анастасія РОЛЬ І МІСЦЕ СТЕРЕОТИПІВ У СУЧАСНИХ РОСІЙСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИНАХ	217

Соловей Петро НАПРУЖЕНА СИТУАЦІЯ В АФГАНІСТАНІ ЯК ЧИННИК МІЖНАРОДНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	220
Киридон Алла КОСМОПОЛІТИЧНИЙ ПРОЕКТ У.БЕКА І КОНСТРУЮВАННЯ «НОВОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ» В ЄВРОПІ	222
РОЗДІЛ III. ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО	
Прищепя Богдан ПОГОРИНСЬКІ МІСТА В ЕПОХУ КИЇВСЬКОЇ РУСИ	226
Герасименко Олександр МІЖЕТНІЧНІ ПРОЦЕСИ У МІСТАХ ВОЛИНИ XVI – XVIII СТОЛІТЬ	228
Тимочко Ірина ПРОВІДНІ ПЕРЕДУМОВИ ПРОСВІТНИЦЬКО-ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОСЛАВНИХ БРАТСТВ ВОЛИНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)	231
Цецик Ярослав ВИБОРИ ДО I ТА II ДЕРЖАВНИХ ДУМ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В ОСТРОЗЬКОМУ ПОВІТІ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ	233
Переходько Наталія ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРЕЙСЬКИХ МЕДИЧНИХ ОСЕРЕДКІВ У РІВНОМУ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1921–1939 рр.)	235
Михальчук Роман РЕЄСТРАЦІЯ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЄВРЕЇВ РІВНЕНЩИНИ ЯК ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП У ВИРІШЕННІ «ЄВРЕЙСЬКОГО ПИТАННЯ»	237
Кравчук Дмитро МЕМУАРИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ВИВЧЕННЯ РАДЯНСЬКОГО ПАРТИЗАНСЬКОГО РУХУ НА РІВНЕНЩИНІ У 1941-1944 рр.	241
Булига Ірина ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ХРИСТІЯНСЬКИХ КОНФЕСІЯХ ВОЛИНИ ПІД ВПЛИВОМ РЕЛІГІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦИСТСЬКОЇ ВЛАДИ	244
Доброчинська Валентина ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА «ЖІНОЧА СЛУЖБА УКРАЇНІ» НА ВОЛИНІ У ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	246
Мухаровська Анна ЛЮДСЬКІ ВТРАТИ М. РІВНОГО У ВЕЛИКІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ВІЙНІ	249
Павлюк Олена РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА СОВЕТСЬКОЇ ВЛАДИ НА ТЕРИТОРІЇ РІВНЕНЩИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 40-Х ПОЧАТКУ 50-Х РР. XX СТ.	252
Ісічук Тетяна ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ НА КОНФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК РІВНЕНЩИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 40 – ПОЧАТКУ 60-Х РР. XX СТ.	254
Чура Василь РІВНЕНСЬКИЙ ОБКОМ КПУ В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ НАПРИКІНЦІ 80-Х РР. XX СТ.	257
Біляковський Петро ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ЗАСУХИ В НАРОДНИХ УЯВЛЕННЯХ ВОЛИНЯН (НА МАТЕРІАЛАХ ПОЛЬОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 2005-2008 рр.)	259
РОЗДІЛ IV. ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО, ІСТОРИОГРАФІЯ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ	
Вашук Дмитро МІСТО РІВНЕ У ДОКУМЕНТАХ ЛИТОВСЬКОЇ МЕТРИКИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ 29-Ї КНИГИ ЗАПИСІВ)	262
Безпалько Владислав ШЛЯХЕТСЬКИЙ МАЄТОК НА ВОЛИНІ ОСТАННЬОЇ ЧВЕРТІ XVI СТ. У СВІТЛІ ФІСКАЛЬНО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ	265
Гончар Ольга НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ ПЕРЕХРЕСТІ (МИКОЛА КОСТОМАРОВ ТА МАРКО КРОПИВНИЦЬКИЙ)	266

Березовський Олег УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПАРТІЯ В ДОРАДЯНСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ	268
Сова Андрій ПЕЧАТКИ ПЛАСТОВИХ КУРЕНІВ НА ВОЛИНІ У 1920-х рр.	270
Долганов Петро УКРАЇНСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД: ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ	273
Постельжук Олександр КОНЦЕПТ УГODOВСТВА У ПРАЦЯХ СУЧАСНИКІВ МІЖВОЄННОЇ ДОБИ	278
Багрій Тетяна СУЧАСНА ЧЕСЬКА ІСТОРИЧНА НАУКА ПРО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ МІЖВОЄННОЇ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ (1918 – 1938 рр.)	281
Дебенко Василь, Кобильник Роман АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН ХХ СТОЛІТТЯ В СУЧАСНІЙ РОСІЙСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ	284
Бунечко Сергій НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПОЛЬЩІ 1918–1939: ЗАХІДНА ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ	286
Рябчикова Фаїна ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МУЗЕЙНИХ ЗАКЛАДІВ У НАУКОВОМУ ДОРОБКУ В. КРАВЧЕНКА (1920–1931 рр.)	289
Ладига Олександр СУЧАСНА ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ УЧАСТІ СЛОВАЦЬКИХ ВІЙСЬК У БОЯХ НА СХІДНОМУ ФРОНТІ (1941 – 1944 рр.)	292
Нечипорук Олена О. М. АПАНОВИЧ: «БЕРЕГІНЯ КОЗАЦЬКОЇ СЛАВИ»	294
Jusupović Adrian AUTORYTET W TEKŚCIE HISTORYCZNYM	296
Науменко Мирослава УКРАЇНСЬКО-АЗЕРБАЙДЖАНСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ (СТУПІНЬ НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ)	298
Осаволюк Юлія СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ГРУШЕВСЬКІАНА (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)	301
Циганчук Анатолій, Циганчук Ксенія ПРО ІСТОРИЧНУ СВІДОМІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	304
Полович Олег ІСТОРІЯ ПОВСЯКДЕННОСТІ ЯК ПРОГРЕСИВНИЙ НАПРЯМ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ	306
Білявцева Ольга УКРАЇНСЬКЕ ПРАВОСЛАВ'Я ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	308
Грипич Світлана СПІВПРАЦЯ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ (РІВНЕНСЬКА ФІЛІЯ) ІЗ НАУКОВОЮ БІБЛІОТЕКОЮ РДГУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПЕРШОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ЛІТНЬОЇ ШКОЛИ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА	311
Троян Сергій НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ У МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИНАХ : СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ІСТОРИЧНА ВІЗІЯ	313
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	314
ЗМІСТ	317

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Наукові записки РДГУ

Випуск 22

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **В.М. Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **В. Б. Самсонюк, В. Ю. Кравчук**

Обкладинка – **Г. В. Волохов**

Підписано до друку 25.11.2011 р. Папір офсетний. Гарнітура Arial Narrow.
Наклад 300. Обліково-видавничих аркушів 31,7. Замовлення №108/1

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
ПП Самборський І.О.
33028, м. Рівне, вул. Толстого, 3, тел. (0362) 22-41-20

А–43 **Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії:** Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. – Рівне: РДГУ, 2011. – 324 с.

ББК 63.3(4Укр)
УДК 94(477)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2011